

**O‘ZBEKISTONDA SUG‘URTA BOZORINING RIVOJLANISH
KO‘RSATKICHLARI VA AHOLIGA XIZMAT KO‘RSATISHDAGI O‘RNI**

*Ilmiy rahbar: Sa’dullayeva Gulnoza Usmanovna
Menejment va Iqtisodiyot instituti
To‘ychiev Normurodjon Arslon o‘g‘li
normurodtoychiyev131@gmail.com*

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada O‘zbekiston sug‘urtasining joriy yildagi iqtisodiy ko‘rsatkichlari, uning tuzilishi va hozirgi kunda sug‘urta rivojlanishi uchun amalga oshirilayotgan innovatsion yangiliklari.*

***Kalit so‘zlar:** orqasidan, bozorda, bozorda bozorda ishtirokchilar, sotib olingan mukofotlari, to‘liq to‘lovlar bozorida vertual to‘lov.*

Kirish

O‘zbekistonning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari belgilash va xalqimizga xalq turmush tarzini shakllantirish maqsadida O‘zbekiston Prezidentining 2017-yil 17-fevraldagi farmoni bilan “O‘zbekiston Respublikasini yanada harakatlanish harakatlari strategiyasi” tomonidan amalga oshirildi. Vaqti-vaqti bilan mamlakatimiz bo‘lib o‘tgan taraqqiyot yo‘lining to‘g‘ridan-to‘g‘ri elektr ta‘minoti, jahon bozori kon'yunkturasi keskin o‘zgarib, globallashuvni kuchayib borayotgan kuchayib borayotgan davlatimizni yanada va jadal jadal rivojlantirish bilan unga mutlaqo yangicha yo‘lni bosib o‘tishga harakat qildi. Shularni qurishga o‘tgan holatda, ha harakatlar strategiyasining uchunchi o‘ngnalishida makroiqtisodiy tizimni yanada mustahkamlash va yukori o‘sish tezligini saqlab qolishda bir necha vazifalar belgilab qo‘yildi. Shulardan biri va lizing xamda korxonalar hajmini ishlab chiqarish korxonalarini ishlab chiqarish va ishlab chiqarish korxonalarini ishlab chiqarish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish va sifatli ishlab chiqarishni ishlab chiqarish, kapitalni yaxshilash, kapitalni ishlab chiqarish va xususiylashtirish institutlari va korxonalarining erkin resurslarini joylashtirish.

Yana shuni yaratish joizki, kapitallarni jamlash, shaxsiy institut va ning shaxsiy shaxsiy dasturlari joyini ishning manbai sifatida moliya bozoriga qaratilayotgan O‘zbekiston moliya bozorini o‘zgartirish va uzokli saqlash bo‘yicha kontsepsiyasini ishlab chiqishga arziydi. Moliya bozori kontsepsiyasini yaralash va ishlab chiqarish korxonasi prezidentining faoliyatini looyi qayta tiklangan rejalaridan biriga va boshqa tibbiy xizmatlarning yangi shakllarini yo‘qotish va boshqa turdagi tibbiy xizmatlarning hajmini kengayishi [1].

Mavzuga bo'yicha adabiyotlar yaratishi

Sug'urta o'yinlarini shakllantirish va yordamda muammolarni ishlab chiqish Rossiya va O'zbekiston olim vositalari ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan. Shunday ilmiy izlanishlarning ishlab chiqarish sifatida quyidagilarni yaratishlab o'tish mumkin: Sug'urta bozorini ishlab chiqarishda reklama va marketing xizmatlaridan yuqori darajadagi foyda olishda ishlab chiqarish ishlab chiqarish Rossiyalik iqtisodchi A.Gvozdenko, V.V. Shahov o'zlarining hulosa va takliflarini berib o'tgan [2, 3]. - O'zbekistondagi bozorni ishga tushirishda hukumatimiz yordami bilan shug'ullanadi va mijozlarga xizmat ko'rsatadi. X.I.Boev va X.Shinnaev Olib borganlar va o'z e'lonlari ilmiy tadqiqot ilmiy monografiyalari, darsliklari, o'quv dasturlari -qo'llanma, ilmiy maqolalarida bu ishlab chiqilib o'tilgan [4, 5].

Sug'urta bozorini rivojlantirishda sug'urta ko'rinishdagi jarayonlari, sug'urtaning nazariy masalalari, sug'urta iqtisodiy va huquqiy jihatdan hamda sug'urta xizmatlarining sifati va ahamiyati haqida XM Shinnaev, IK Ochilov, SE Shirinov o'zlarining o'quv qo'llanmalari keltirib o'tishgan [6].

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu ilmiy maqola O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan berilgan mamlakatimizda sug'urta bozori ishtirokchilarining 3 yillik faoliyati va ularning sug'urta bozorining rivojlantirishga qo'shgan hissalarini to'g'risidagi statistik ma'lumotlardan foydalanilgan holda analiz va tahlil usulidan foydalanib yozilgan. Shu bilan birga sug'urta bozorini rivojlanish ko'satkichlari doir o'quv

qo'llanmalarda keltirilgan statistik ma'lumotlardan va "O'zagrosug'urta" kompaniyasi yillik hisobotlarining statistik ma'lumotlaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Mamlakat hukumati tomonidan amalga oshirilayotgan sug'urta faoliyatini tartibga solish siyosati sug'urta bozorini izchil rivojlantirish uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratib, uning taraqqiy etishida yaratuvchanlik jarayonlarining yuqori darajasini ta'minlamoqda.

Sug'urta sohasida davlat siyosatining maqsadi sug'urta hodisalari sodir

bo'lganda fuqarolar, yuridik shaxslar va davlatning mulkiy manfaatlarini samarali himoya qilish imkoniga ega sug'urta tizimini shakllantirishdir. Sug'urta sohasida davlat siyosatining vazifasi sug'urta faoliyatining qonunchilik asoslarini, uni nazorat qilish shakllari va uslublarini shakllantirish va takomillashtirish hisoblanadi. Ushbu vazifa "Sug'urtachilarning moliyaviy barqarorligini yanada oshirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 31.11.2011 yil 1544- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni va "Sug'urta xizmatlar bozorini yanada isloh qilish va rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 21.05.2008 yil 872-sonli

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoyishi asosida amalga oshiriladi. 2016 yilda O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi Sug‘urta nazorati davlat inspeksiyasi tomonidan sug‘urta faoliyatiga oid qonun hujjatlarini takomillashtirish va sug‘urta bozorini rivojlantirish bo‘yicha ishlar davom ettirilmoqda. Sug‘urta bozorining 2016 yil ko‘rsatkichlari bo‘yicha O‘zbekiston sug‘urta bozori quyidagi natijalarga erishgan. 2016 yil 31 dekabr holatiga ko‘ra O‘zbekiston Respublikasi sug‘urta bozorida 26 sug‘urtalovchi, shundan 23 tasi umumiy sug‘urta tarmog‘ida va 3 tasi hayotni sug‘urta qilish tarmog‘ida, 3 sug‘urta brokeri, 4 aktuar tashkiloti, 18 asstisans, adjasterlik va syurveyerlik kompaniyalari faoliyat ko‘rsatib, sug‘urtalovchilar o‘z shtatida 4,9 ming xodimga, shuningdek 5,5 mingdan ziyod sug‘urta agentiga ega.

Sug‘urtalovchilar taqdim etgan ma’lumotlarga ko‘ra 2016 yilda sug‘urtalovchilar tomonidan 692,6 mlrd. so‘m sug‘urta mukofoti yig‘ilgan bo‘lib, 2015 yilga nisbatan o‘shish 34,3% tashkil etgan. Sug‘urta to‘lovlari esa 130.5 mlrd. so‘mni tashkil qilib, 2015 yilga nisbatan o‘shish 17,4% ni tashkil qildi.

1-jadval

O‘zbekistonda to‘planayotgan sug‘urta mukofotlarining va sug‘urta to‘lovlarining ko‘rsatkichlari

Yillar	Sug‘urta mukofotlari (mlrd.so‘m)	O‘zgarishi (%)	Sug‘urta to‘lovlari	O‘zgarishi (%)
2013	338,48	-	66,92	-
2014	439,1	29,7	75,3	12,5
2015	515,7	17,4	111,1	47,5
2016	692,6	34,3	130,5	17,4

Shundan ixtiyoriy sug‘urta turlari bo‘yicha sug‘urta mukofotlari hajmi 485 mlrd. so‘mni (o‘shish 47%) va majburiy sug‘urta turlari bo‘yicha – 207,6 mlrd.so‘mni (o‘shish 11%) tashkil etdi. Bunda sug‘urtalovchilarning 2016 yil 31dekabr holatiga amalda bo‘lgan shartnomalari bo‘yicha yalpi sug‘urta majburiyatlari 298,1 trln. so‘mga (o‘shish 13%) yetdi.

2-jadval

Sug‘urta mukofotlarining respublikamizdagi viloyatlar bo‘yicha yillik tushumining ko‘rsatkichlari

Viloyatlar nomi	Sug‘urta bozorining viloyatlar kesimidagi ulushi			
	2013	2014	2015	2016

Toshkent shahar	52.1	53,7	54,8	52,2
Toshkent viloyati	8.1	7,3	7,2	7,5
Farg‘ona viloyati	5,9	5,6	5,2	5,4
Samarqand viloyati	4,7	4,4	4,1	4,3
Andijon viloyati	4,5	4,3	4,2	4,2
Qashqadaryo viloyati	4	4,2	4,0	4,1
Buxoro viloyati	4,2	3,9	3,9	4,0
Namangan viloyati	3,7	3,4	3,4	3,7
Xorazm viloyati	2,8	2,9	2,8	3,2
Surxondaryo viloyati	2,7	2,6	2,6	2,8
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	2,4	2,4	2,3	2,5
Navoiy viloyati	2	1,9	1,9	2,3
Jizzax viloyati	1,6	1,7	2,0	2,2
Sirdaryo viloyati	1,4	1,7	1,7	1,5
Umumiysi	100	100	100	100

3-jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, to‘rt yil davomida Respublikamiz bo‘yicha sug‘urta mukofotlari ko‘rsatkichi o‘sib borgan, lekin kelib tushgan sug‘urta mukofotlari ko‘rsatkichlarining 50 foizi Toshkent shahariga to‘g‘ri keladi. Sug‘urta mukofotlarining qolgan 50 foizi Respublikamizning qolgan barcha xududlaridan kelib tushgan sug‘urta mukofotlariga to‘g‘ri keladi. 2016 yil yakunlariga ko‘ra respublikadagi barcha sug‘urtalovchilarning ustav jamg‘armalarining yalpi miqdori 43,1% (2015 yil yakunlariga nisbatan o‘shir – 5%) bo‘ldi. Shu bilan birga, hisobot davrida respublika sug‘urtalovchilarining investitsiyalari hajmi 867,5 mlrd. so‘mdan ortiqni tashkil etib, 2015 yilga nisbatan 19 % ga ko‘p bo‘ldi [7].

Xulosa va takliflar

Yuqoridagi ko‘rsatkichlardan ko‘rishimiz mumkinki, O‘zbekiston sug‘urta bozori kun sayin o‘shir kelmoqda. Shunday bo‘lsada, mamlakatimiz aholisining hammasida ham sug‘urtaga bo‘lgan ishonch va tushuncha to‘liq shakllanmagan. Bunga sabab sug‘urta faoliyati haqidagi ma’lumotlar Respublikamizning aksariyat joylariga bormayotganligi va rivojlanmaganidir. Bu esa sug‘urta faoliyatining rivojlanishi YAIM

dagi ulushining o‘shishiga hamda sug‘urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi oshishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Sug‘urta faoliyatidan asosan Respublikamizda Toshkent shahrida istiqomat qiladigan aholi keng foydalanmoqda. Boshqa viloyatlarda bu ko‘rsatkich bir muncha pastroq. Buning isbotini biz 3-jadval bo‘yicha ko‘rib chiqdik. Buning sababi sug‘urta faoliyati to‘g‘risidagi ma‘lumotlar, uning afzalliklari haqida tushuncha boshqa Respublikamizning aksariyat viloyatlarida shakllanmagan. Yuqoridagilardan kelib chiqib quydagi takliflarni bildirib o‘tmoqchiman:

- Hozirda eng ommabob bo‘lgan ijtimoiy tarmoqlar: telegram, instagram va boshqa ijtimoiy tarmoqlarda sug‘urta xizmatlari va uning avzalliklari haqida ma‘lumot berib turish. Misol uchun sug‘urta xizmatlari bo‘yicha telegramda bir kanal ochib, bu haqida boshqa kanallarga ma‘lumot tashlash orqali, aholini sug‘urta kanaliga a‘zo qilish va sug‘urta faoliyatining yangiliklaridan muntazam ravishda xabardor qilib turish.

- sug‘urta kompaniyalari bozordagi iste‘molchilar aynan qaysi sug‘urta mahsulotiga talab yuqoriligini aniqlash va shunga qarab bozorga innovatsion mahsulotlar chiqarish;

- aholining sug‘urtaga bo‘lgan ishonchini ortishini ta‘minlash maqsadida sug‘urtaga nisbatan aholining huquqiy savodxonligini oshirish, ya‘ni sug‘urta to‘g‘risida qabul qilingan qonun, qarorlar to‘g‘risida va sug‘urta faoliyati qonun bilan himoyalaniishi to‘g‘risida mijozlarga muntazam ravishda ma‘lumotlar berish ;

- mijozlarga qulaylik yaratish, misol uchun mijoz istalgan joyidan, istalgan vaqtda sug‘urta polislariga to‘lovlar amalga oshirishi uchun “Click insurance” virtual to‘lovini keng yo‘lga qo‘yish. Hozirgi vaqtda bu xizmat turini faqat “Uzagrosug‘urta” AJ sug‘urta kompaniyasi amalga oshirmoqda. Bu xizmat turini barcha sug‘urta kompaniyalari joriy etishi kompaniyalarga ijobiy natija beradi. Mijozlarga esa qulayliklar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasini “Xalq bilan muloqot va inson mafaatlari yili” da amalga oshirishga oid Davlat dasturini o‘rganish bo‘yicha ilmiy – uslubiy qo‘llanma. Toshkent-2017.

2. Gvozdenko A.A Osnovi straxovaniya: Uchebnik. – M,: Finansi statistika 2003.

3. Shaxov.V.V Straxovaniye. Uchebnik dlya vuzov. M “YUNITI”, 2001.

4. Boyev X.I. “Sug‘urtalash” “O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti”, Toshkent-2005.

5. Shinnayev X. O‘zbekiston sug‘urta bozori. – T.: “Iqtisod-Moliya” 2013.
6. Shinnayev X.M., Ochilov I.K., Shirinov S.Ye., Kenjayev I.G‘. Sug‘urta ishi. Tafakkur bo‘stoni. - Toshkent-2014.
7. www.mf.uz O‘zbekiston Moliya vazirligi ma’lumotlari.

